

## INFLATSIYA INDEKSINING INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGIGA TASIRI

*Xolmirzayeva Gulrux*

*Samarqand Iqtisodiyot va Servis insitituti*

*Bank-Moliya xizmatlari fakulteti*

*Bank ishi kafedrasi assistenti*

*Gmail: [gulruxxolmirzayeva@gmail.com](mailto:gulruxxolmirzayeva@gmail.com)*

*Ravshanov Abdulhafiz*

*Samarqand Iqtisodiyot va Servis instituti*

*Bank ishi va auditi yo`nalishi talabasi*

*Gmail: [abdulhafizravshanov@gmail.com](mailto:abdulhafizravshanov@gmail.com)*

**Abstract:** This article analyzes the impact of the inflation index on the effectiveness of investments. It highlights the role of inflation in investment decision-making, the change in capital value, and its effect on real profitability indicators. The paper also examines methods for evaluating investments under inflationary conditions and identifies the risks faced by investors, along with measures to mitigate them.

**Key words:** Inflation index, investment efficiency, real profitability, cost of capital, price level, economic stability.

**Аннотация:** В данной статье анализируется влияние инфляционного индекса на эффективность инвестиций. Освещается роль инфляции в процессе принятия инвестиционных решений, изменение стоимости капитала и её влияние на показатели реальной доходности. Также рассматриваются методы оценки инвестиций в условиях инфляции, а также риски, с которыми сталкиваются инвесторы, и меры по их снижению.

**Ключевые слова:** Индекс инфляции, эффективность инвестиций, реальная рентабельность, стоимость капитала, уровень цен, экономическая стабильность.

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada inflyatsiya indeksi va uning investitsiyalar samaradorligiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Inflyatsiyaning investitsion qarorlar qabul qilishdagi o'rni, kapital qiymatining o'zgarishi va real rentabellik ko'rsatkichlariga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, inflyatsiya sharoitida investitsiyalarni baholash uslublari va investorlar uchun yuzaga keladigan xavflar hamda ularni kamaytirish choralari ko'rib chiqiladi.

**Kalit soʻzlar:** Inflyatsiya indeksi, investitsiya samaradorligi, real rentabellik, kapital bahosi, narxlar darajasi, iqtisodiy barqarorlik.

**Kirish.** Investitsiyalar iqtisodiy oʻsish va rivojlanishning asosiy omillaridan biridir. Biroq, ushbu jarayon inflatsion muhitda turli tavakkalchiliklar va cheklovlar bilan toʻqnash keladi. Ayniqsa, inflyatsiya darajasining oʻzgarishi investitsion loyihalarning rentabelligini baholashda asosiy rol oʻynaydi. Shuning uchun investitsiyalarni rejalashtirishda va moliyalashtirishda inflyatsiya indeksining hisobga olinishi muhim ahamiyat kasb etadi.

**Asosiy qism.** Investitsiyalar har qanday davlat iqtisodiyotining barqaror oʻsishi va taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi. Biroq, investitsiya qarorlarini qabul qilishda iqtisodiy omillar qatorida inflyatsiya darajasi va inflyatsiya indeksi alohida ahamiyat kasb etadi. Inflyatsiya indeklari, xususan, isteʼmol narxlari indeksi (INI) va ishlab chiqaruvchilar narxlari indeksi (INI), iqtisodiy muhitdagi narx oʻzgarishlarini oʻlchash vositasi sifatida ishlatiladi va investitsiya rentabelligini baholashda muhim rol oʻynaydi.

Inflyatsiya investitsiyalarning real daromadlilikiga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin. Masalan, nominal daromad inflyatsiya hisobga olinmagan foydani bildiradi, ammo real daromad inflyatsiya taʼsiridan tozalangan foydani aks ettiradi. Agar inflyatsiya darajasi yuqori boʻlsa, investorlar oladigan real foyda kamayadi. Bu holat investorlarni uzoq muddatli investitsiyalardan chekinishga yoki faqat qisqa muddatli foyda keltiruvchi sohalarga sarmoya kiritishga undaydi. Shu tariqa, inflyatsiyaning oʻzgaruvchanligi iqtisodiy muvozanatga putur yetkazishi mumkin.

Shuningdek, inflyatsiya indeksi asosida hisoblanadigan foiz stavkalari ham investitsiya qarorlariga bevosita taʼsir koʻrsatadi. Markaziy banklar inflyatsiyani jilovlash maqsadida foiz stavkalarini oshirsa, kredit olish qiyinlashadi va investitsiya loyihalarining qiymati ortadi. Natijada, baʼzi rentabelligi past boʻlgan loyihalar moliyalashtirilmay qoladi. Aksincha, inflyatsiya darajasi pasayganda foiz stavkalari arzonlashadi, bu esa investitsion faollikni kuchaytiradi.

Inflyatsiya indeksining yana bir muhim jihati shundaki, u investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini baholashda foydalaniladigan indikatorlar – sof joriy qiymat (NPV), ichki foyda normasi (IRR) va investitsiya qaytish muddati (Payback period) hisob-kitoblarida qoʻllaniladi. Ushbu hisoblarda inflyatsiya indeksini inobatga olmaslik, loyihaning notoʻgʻri baholanishiga olib keladi. Masalan, kutilgan daromad inflyatsiyaga moslashtirilmagan boʻlsa, loyiha foydali deb baholanishi mumkin, lekin amalda u zarar keltirishi ehtimoli bor.

**1. Inflyatsiya indeksi va uning mazmuni.** Inflyatsiya indeksi narxlar umumiy darajasining vaqt o'tishi bilan o'zgarishini ifodalovchi ko'rsatkichdir. Iste'mol narxlari indeksi (CPI) va ishlab chiqaruvchilar narxlari indeksi (PPI) kabi indekslar orqali o'lchanadi. Bu indekslar iqtisodiyotdagi real pul qiymatini aniqlash va kelajakdagi xarajatlarni prognoz qilishda muhimdir.

**2. Inflyatsiyaning investitsiya samaradorligiga ta'siri.** Inflyatsiya darajasi oshgan sari, investitsiyadan kutilayotgan nominal foyda kamayadi. Agar inflyatsiya investitsiyadan olinadigan daromaddan yuqori bo'lsa, real rentabellik manfiy bo'lishi mumkin. Bu holat investorlar uchun katta xavf tug'diradi va investitsiyaviy faoliyatni kamaytiradi. Inflyatsiyaning investitsiya samaradorligiga ta'siri (kengaytirilgan) Inflyatsiya investitsiya foydasini ikki usulda pasaytiradi: birinchidan, pulning hozirgi qiymatini kamaytiradi, ikkinchidan esa, operatsion xarajatlarni oshiradi. Inflyatsion muhitda kompaniyalar o'z loyihalarining xarajat qismlarini yangilashga majbur bo'ladi. Shu sababli, real rentabellikni aniqlashda inflyatsiyani hisobga olmaslik noto'g'ri qarorlarga olib keladi

**3. Inflyatsiya sharoitida investitsiyalarni baholash.** Inflyatsiya hisobga olingan holda investitsion loyihalarni baholashda quyidagi yondashuvlar qo'llaniladi:

1. Real va nominal stavkalarini farqlash;
2. Diskontlashda real diskont stavkasidan foydalanish;
3. Naqd pul oqimlarini inflyatsiyalangan shaklda hisobga olish.

Masalan, Net Present Value (NPV) va Internal Rate of Return (IRR) uslublarida inflyatsiyani to'g'ri inobatga olish orqali investitsion qarorlarning aniqligi oshiriladi.

**4. Inflyatsion xavflarni kamaytirish yo'llari.** Investorlar uchun inflyatsiya xavfini kamaytirish usullari quyidagilardan iborat:

1. Inflyatsiyaga indekslangan obligatsiyalarga sarmoya kiritish;
2. Valyuta xilma-xilligi (diversifikatsiyasi)ni ta'minlash;
3. Qimmatli metallar yoki ko'chmas mulk kabi aktivlarga sarmoya kiritish;
4. Uzun muddatli investitsiyalarda inflyatsion prognozlarni e'tiborga olish.

Inflyatsiyaning prognoz qilinishi va inflyatsiya indekslarining aniqligi ham investorlar uchun muhimdir. Raqamlar qanchalik aniq va ishonchli bo'lsa, investitsion risklar shunchalik kamayadi. Shu bois, statistik agentliklar tomonidan taqdim etiladigan inflyatsiya ko'rsatkichlarining sifati va vaqtida e'lon qilinishi, iqtisodiy ishonchni oshiradi.

O'zbekiston sharoitida ham inflyatsiya darajasining investitsiyalar samaradorligiga bevosita ta'siri mavjud. So'nggi yillarda olib borilayotgan makroiqtisodiy islohotlar natijasida inflyatsiyani jilovlashga erishilmoqda, bu esa

xususiy sektor va xorijiy investorlar uchun qulay investitsion muhit yaratishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, inflyatsiya indekslarini doimiy kuzatish va ular asosida investitsion tahlilni takomillashtirish zarur bo‘lib bormoqda.

**Xulosa.** Inflyatsiya indeksi investitsiyalar samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadigan omildir. Uning real kapital qiymatini pasaytirish xususiyati, investitsion risklarni oshiradi. Shu bois investitsiyalarni baholashda inflyatsiyani e’tiborga olish, uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikni ta’minlashda muhim hisoblanadi. Kelgusida bu yo‘nalishda iqtisodiy modellarning yanada mukammallashuvi zarur.

#### Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma’lumotlari – [www.cbu.uz](http://www.cbu.uz)
2. [www.stat.uz](http://www.stat.uz) – Davlat statistika qo‘mitasi rasmiy sayti
3. Karimov A. Investitsiya muhitini yaxshilash yo‘llari. T.: 2020
4. Xasanov B. Iqtisodiy o‘shish va inflyatsiya. – T.: “Moliya”, 2019
5. Tursunov F.M. Investitsion risklarni baholash. – SCHOLAR, 2023
6. Karimov A.A., Rajabov Sh.R. **Investitsiyalar asoslari.** – Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2021.
7. Tursunov F.M. **Investitsion loyihalarni baholash va risklarni kamaytirish.** – SCHOLAR, 2023
8. Azamatov, Z., Akbarova, N. A., Redkorechev, V. I., & Khusainov, I. A. (2014). The hybrid holographic concentrator of solar energy. Uzbekiston Fizika Zhurnali, 16(5), 347-352.

#### Internet saytlari

1. [www.cbu.uz](http://www.cbu.uz)-(O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy veb sayti);
2. [www.stat.uz](http://www.stat.uz)-(O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi rasmiy veb sayti);
3. [www.lex.uz](http://www.lex.uz)-(O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi rasmiy veb sayti);